

Bartlangtani Intézet

* D - 1983-22.

Könyvtára *

J E L E N T É S

A

HAJNÓCZY JÓZSEF BARLANGKUTATÓ CSOPORT

1983. évi

MUNKÁJÁRÓL

Tiszaföldvár, 1984.

Mucsi László: Kutatások és munkálatok az
Óriás-terem tetején

Az Óriás-terem mennyezetének problémája már régóta foglalkoztatja a tábor barlangászait. Az itt végzett mérésekből kiderült, hogy a terem legmagasabb pontja max. 10 - 15 m-re lehet a felszíntől, amelyet mi sem bizonyít jobban, hogy a terem mennyezetén dus csemókban lógnak le gyökerek.

Az Óriás a Hajnóczy-barlang legnagyobb légtérű terme, hossza 62 m, magassága 14 m, szélessége 16 m. Cseppkőképződményekben igen gazdag, itt található a barlang egyik legimpozánsabb cseppkőeggyüttese a Téli erdő, amely az Óriás-teremnek szinte az egész északi falát beborítja. Az Óriás több járattal közvetlen összeköttetésben áll a Galériával, így az Ácsolattal is, amely a barlang közlekedési "csomópontja".

Az Óriás-terem felszíni kapcsolatának, ill. egykori létezésének több bizonyítéka is van. Az egyik a Felső-Galériában talált medvecsontváz maradvány, amely minden valószínűség szerint csak az Óriás felől juthatott be. A másik - bár nem ennyire kézzelfogható -, hogy a környékbeliek közül többen beszéltek egy olyan lyukról, ahova télen jártak a lábukat melegíteni. Ez a jelenség egy állandó 8 - 10 °C körüli hőmérsékletű, nagyobb térfogatú barlang létezését sejteti.

A bejárat keresése két évvel ezelőtt kezdődött, amikor is a nálunk vendégeskedő barlangkutató társaink azt javasolták, hogy a legbiztosabb helyen gyujtsunk be egy ködgyertyát.

A próbálkozás - ami egyáltalán nem veszélytelen - végül is nem járt sikerrel /: A kísérletet Szücs Imre, Varga Csaba és Városi József végezte 1981-ben :/. A vörös festékanyag nem tudott átjutni a kürtőt elzáró dugón.

A következő évben ugyanitt végeztünk mérési munkákat. A labirintusszerű járatok zöme a ködgyertyás kísérlet helyéhez vezet, kisebb hányada pedig az Óriás tetejébe nyílik, veszélyeztetve a területen nem ismerős kutatókat.

Az 1983. évi táborban kezdődött el a tulajdonképpeni munka. A bontási terület egyértelműen a ködgyertyás kürtő volt. Hol is található ez a kürtő?

Az Óriás déli falán helyezkedik el a Kilátó, ahonnan az egész terem "be"látható. A Kilátó mögött felmászhatunk az Óriás tetejére. Innen nyílik egy kisebb járat, amely továbbra is meredeken tör felfelé az Óriás fölött elhelyezkedő kőzetben. 5 - 6 m mászás az 50°-os lejtőn és a munkahelynél vagyunk. A kürtő iránya egyértelműen jelzi, hogy a fentebb említett 50°-os lejtő folytatása.

A kürtő bejárata mandulaszerű, hosszúsága 1,5 m, szélessége 1 m. Eltömődésére a klasszikus rendszer a jellemző: először két hatalmas kő zárta el a bejáratot, majd közepes méretű kövek tovább tömitették, végül egészen apró kövek teljesen kitöltötték a járatot.

A munka első napján /: jul. 05.:/ hárman mentünk /:Ladányi F., Vereb T. és Mucci L.:/ a kürtőhöz. Kötelet már ekkor is vittünk magunkkal, ami a későbbiekben is nagy segítségünkre volt. Először a nagy lejtőn mentünk fel, de a következő napokon már a hosszabb, de sokkal biztonságosabb kerülő járaton közelítettük meg a munkahelyet.

Első alkalommal a terep feltérképezése volt a cél. Hamar kiderült, hogy a bontás igen nehéz lesz s azis, hogy az emelő lesz a legjobb eszköz a bontásra, mert így a lezuduló kő nem rántja magával az ott dolgozót.

A következő nap /:jul. 06.:/ már csak a megfelelő eszközöket szállítottuk a bontáshoz. A kezdeti lépéseket nem sok siker koronázta, de ez a tapasztalatlanságnak és a kényelmetlen körülményeknek köszönhető. Egy-egy nagyobb kő lezuhanása félelmetes élmény volt s egyuttal még nagyobb biztonságra ösztönzött mindnyájunkat.

Csütörtökön /: 07-én :/ sikerült az egyik nagy szikla kiemelése a kürtő nyílásából. A kő helyén kiassé kiszélesedett a kürtő, átmérője elérte a 2 m-t, lejtése pedig az 50 - 60°-ról - erősen törve - 80 - 90°-ra változott, még veszélyesebbé téve a munkát, hisz' közvetlenül a fejünk fölül kellett bontani.

A negyedik nap sikerült a kürtőt tovább bontani. Már az előző nap is biztató volt a kürtőből omló föld, ami egyértelműen a közeli felsznről hullott be. A felszíni föld és a bűdös gyökérszag a további munkához adott biztatást. A bontás közbeni szünetekben néha olyan érzésünk volt, mintha lábdobogást hallottunk volna. Csak a műszak után tudtuk meg, hogy egy uttörő csapat tagjai rohangáltak a hegyen. Ez ugyan nem jelentett egyértelmű bizonyítékot, de sejtéseinket tovább erősítette.

9-én és 10-én szünetelt a barlangi munka, mert a táborvezetőnk, gimnáziumunk fiatal tanárának a temetésére, hazautazott. Minket, táborlakókat is elszomorított az eset, nem csak azért, mert szeretett tanárunkat veszítettük

el, hanem azért is, mert Szabó András Tanár Ur többször volt táborunk lakója.

Ujult erővel fogtunk a bontásnak a második hét elején. Mindjárt az első napon sikerült kiemelni a nyilást elzáró másik nagy követ, így szabaddá vált a teljes bontási felület. Könnyű szurkálásoktól is nagy mennyiségű földes törmelék omlott le. Sikerült két, összeerősített betonvassal kb. 2 m hosszúra növelni a járat hosszát, de ekkor egy földbe ágyazott lapos kő elrettentett a további munkától. Megkíséreltük a kürtő felszíni kibukkanásának a behatárolását a kopogtatás módszerével. A próbálkozás meglepően zárult. A benti és a kinti kopogtatók között szabályos párbeszéd alakult ki, de pontos behatárolás természetesen nem volt lehetséges.

A bontást tehát alulról kellett folytatni, míg egy méter bontás után egyszer csak átütöttük a kürtőt eltömő földdugót. Egy-két óra munka után sikerült a kürtőt úgy kitágítani, hogy csak a csupasz legömbölyített felületek látszottak. A szemköztől oldal továbbra is omlással fenyegetett, így az elhuzódó munka miatt a bejárás másnapra maradt.

Julius 13-án /:szerdán:/ kétségekkel tele indultunk a kürtő mögötti sötétség felé. Az rögtön az elején eldőlt, hogy sokat kell még bontani a felszín eléréséig, de az kérdéses volt, hogy hova vezet a kürtő? Az egyik lehetőség az volt, hogy az Óriás tetejére érünk, ami nem sok biztatót rejtegetett, de az is elképzelhető volt, hogy egy új termet találunk, ami már csak karnyujtásnyira lehet a felszíntől.

Kötélbiztosítással, néhány földdarab leomlása mellett, végül is sikerült bejutni a terembe, amely szerencsére különálló részt alkotott és biztonságos volt.

A terembe lépéskor rögtön kiderült, hogy eddig ismeretlen helyre jutottunk. A terem legyezőszerűen nyílik ki, ennek köszönhető az alján lévő törmelék, amelyet szerencsés kézzel átfurtunk, majd a továbbhaladási lehetőséget kutattuk. Az irányt az egyik lejtőrészt borító földcsik adta meg. A terem tetejéig haladó lejtőn elértük azt a nyílást, ahonnan a törmelék behullott. A hasadékot összecementálódott sziklatörmelék - földdugó zárta el. Oldalán mintegy méternyi hosszú fagyökér nyúlik le. Az innen végzett kopogtatás még tisztább és kivehetőbb volt, mint a korábbi helyről végzett, amelyet a terem dobszerűen felerősített s ezzel egyuttal zavart. A tábor közelgő zárása miatt nem kezdtünk újabb bontási munkálatokat.

Az új terem leírása:

A termet alkotó lejtők tetején várként uralkodik az Erőd, ami fehér sztalogmitokból áll. A terem tetejét néhol félméteres heliktitek borítják. A szalmacseppköveket zuzmaraszerű mészlerekódás vonja be, ezért ez a rész a Zuzmarás nevet kapta.

A termet alkotó lejtőkön apró tetaráták vannak, amelyek alig 1 - 2 cm-esek és néhol a fölül lévő nyelvszerű képződmény ráhajlák az alatta lévőre. Ez a lejtőrész a Nyalókás nevet kapta, míg a másik a leeső szalmák hangja után a Csilingelőt.

A kutató, feltáró kollektiva javaslatát egy táborgyűlésen az egész tábor elfogadta, mely szerint a termet

elhunyt Tanárunk emlékére, S z a b ó A n d r á s teremnek nevezzük.

A kezdeti cél elérése ugyan nem sikerült, de a szerencse - és a közel másfél hetes munka - hozzásegített minket egy csodálatosan szép teremhez. A bejárat léte egyértelmű, kibontása viszont megfontolást érdemel. Az általános, rendszeres használata mellett két érv szól:

- 1./ Nincs olyan messze a tábortól, mint a régi bejárat, könnyíti a bejutást, rövidíti a le- és felmenetel szükséges holtidejét.
- 2./ A barlang forgalmi középpontja, az Ácsolat lényegesen rövidebb idő alatt érhető el, mint a régi bejárattól.

Ellene a következőket lehet felhozni:

- 1./ A bejárat, majd az azt követő kürtőrendszer biztonságos kiépítése rengeteg munkát és komoly anyagi beruházást igényel.
- 2./ A Galéria impozáns cseppkőképződményei mindenképpen megsínylenék a megnövekedett forgalmat.
- 3./ Az új bejárattal eggyel növelnénk azon nyílások számát, amelyeket rejtőnünk kell a vandálok és egyéb nemkívánatos személyek elől.

A legszerencsésebb megoldás talán az lenne, ha vész - kijáratként használnánk csak, egy esetleges Ácsolat előtti omlás kivédésére.

Megtörtént a terem feltérképezése, az alapponttól a poligon hossza 25 m, melyből a feltárt szakasz 19 m.

Az új barlangrész feltárói: Ladányi Ferenc, Mucsi János, Mucsi László valamint Császár Ágnes, Szegedi József és Vereb Tünde.

Az 1983. évi XXI. Odorvári Kutató Táborban én irányítottam a Hajnóczy József barlangban az Ácsolat fölötti föltáró és bontó munkálatokat.

Lehetőség van a továbbjutásra, új barlangrész feltáráására. Ez a munkaterület egy eléggé széles, a legalján 12 m-es, kanyonszerű, hosszú terembe, a Galériába nyílik. A terem érdekessége, hogy két, hosszanti irányú, kb. 5-25 cm vastag cseppkőkérgezőrésszel fedett törmelékkup van benne. Az a törmelékkup, amelyikre a bontás nyílik, egyben a bontás alatt is van, ugyanolyan palás törmelékből épül fel, mint a bontásban lévő. Feltehetően a jelenlegi bontási területről, valószínűleg egy magasabban elhelyezkedő tereméből kapta a hordalék-, vagy törmelékutánpótlást. Amikor ez az út elzárult a nagyobb kövek összetorlódása miatt, akkor ill. azután képződött a cseppkőkéreg a bontás alatti törmelékkupon.

A bontás egy nagy, de palás törmelékkel teljesen eltömött járatban folyik. Az eddigi célunk a járat mennyezetének megtalálása volt és majd a mennyezet alatt haladni előre. Ez azért célszerű, mert a mennyezet nem omolhat az ott dolgozó feltáró barlangászokra és a törmelékből is hamar kiérhetünk.

Ebben a táborban olyan eredményt értünk el, ami felülmúlt minden várakozásunkat: a bontás közepéből indított oldaljárat tágítása közben megtaláltuk a betömődött járat tetejét. Ez nagy eredmény, főként ha figyelembe vesszük, hogy 1978 óta bontunk ezen a helyen.

A bontás körülményei nagyon mostohák amiatt, hogy egy törmelékhalmozban haladunk. A törmelék minőségét három csoportba sorolhatjuk - bontási szempontból:

- 1./ 1 cm \emptyset alatti paladarabok, ill. palatörmelék, vízzel átítatva. A nagyobb darabokat körbeveszi a finom palatörmelék, könnyen bontható, de nincs tartása, így könnyen omlik.
- 2./ 1 - 5 cm \emptyset -ü paladarabok, közöttük nincsen az a finom palatörmelék. Vízzel átítatott, helyenként erősen cementálódott / cseppkőszerű anyag tölti ki a réseket, teljesen egy darabbá összefogva a palákat /. Rendkívül nehéz bontani az ilyen állagu anyagot!
- 3./ Vékony cseppkőkéreggel bevont 5-25 cm \emptyset -ü paladarabok, melyek között kisebb nagyobb üregek vannak s ezekben az üregekben olykor szalmacseppkövek találhatók.
Könnyen bontható, de tartásal bíró összlet.

Előrehaladásakor hasonfekve, a járat magasításakor hanyattfekve kell dolgozni. A járat 30°-os szögben emelkedik. A fekvő testhelyzetek miatt könnyen föl lehet fázni, ezért nem célszerű ezen a munkahelyen három főnél többnek dolgozni. Ha a feltáró barlangász hátonfekve a járatot magasítja, akkor a lebontott törmelék nagy részét éppen magára bontja s az mind reá hull. Egyik kezével a vésőt kell fognia állandóan, mert ha kilazul és nem tartja a kezével, akkor a véső is ráesik a törmelékkel együtt. Ugyancsak nehezíti a munkát a sok kis pattanó szilánk, amelyektől plexi arcvédővel védekezünk. A helyhiány miatt csak vésővel, nagykalapáccsal, tűzoltó csákánnyal lehet bontani. Sokszor előfordult, hogy a karbidlámpát csak olyan helyre tudtuk tenni, ahonnan bekormozta az arcunkat és olykor a bontás közben keletkező por is zavar a munkában.

Az 1983. évi tábor alatt a bontásban, az egyenesen előre tartó főágból, középtájon egy jobbra tartó /:ÉNy:/ oldalág tágítását kezdtük meg. Az ujonnan nyitott ág és a főág egy be-

temetett cseppkőképződményt fog közre. Az oldalágban a törmelék szerkezete az 1. csoportba sorolható, ezért viszonylag gyorsan lehet benne haladni. Idén az oldalágot kb. 1 m-rel növeltük, majd mintegy 1,7 m-es magassági bontás után elértük a keresett mennyezetet. Örömmel láttuk, hogy a járat nincs teljesen kitöltve, hanem egy kb. 15 cm-es rés van a mennyezet és a törmelék között, így valamivel könnyebben és gyorsabban tudunk majd haladni a bontással.

Eddig nem volt hely a normál nyelvű csákány használatához, de a jövőben már azt is be lehet vetni a gyorsabb haladás érdekében úgy, hogy a csákány nyelvét a mennyezet felé feszítve, nagyobb darabokat lehet kiszakítani a törmelékből.

Korábban ezen a munkahelyen csak egy ember tudott dolgozni, a többiek meg ücsörögtek, most lehetőség van arra, hogy egyszerre két ember dolgozzon.

A barlangi mennyezetet az utolsó előtti napon találtuk meg. Az aznap esti táborgyűlésen elhangzottak alapján - másnap - egy másik oldalág bontását is megkezdjük, balra /: Dny:/ haladva. Ezzel a bontással feltehetőleg egy kerülőjáratot nyitunk, melynek segítségével a főág szükületeit tudjuk kikerülni. E járat eltömődésének anyaga a 3. csoportba sorolható.

A jobboldali ágból a főág fölé lehet látni s kiderült, hogy kb 30-50 cm-es törmelékréteg van fölötte. Ennek anyaga a 2. csoportba sorolható.

Végeztünk egy kopogtatásos kísérletet, melynek során a barlang különböző pontjain, megadott időben, meghatározott módon kopogtunk. A mi munkahelyünkön szinte az észlelési küszöb határán "hallottuk" a különböző helyről jövő kopogásokat s így egyértelmű következtetéseket nem tudunk levonni erre

a pontra vonatkoztatva.

Összegezve: az 1983. évi táborban sikerült az Ácsolat feletti bontásban két új igéretes járatot megnyitni s így remélhető, hogy az elkövetkező évek során többen és gyorsabban fognak, fogunk majd itt bontani. A főág eddig kibontott hossza 8 m, átlagmagassága 0,8 m, átlagszélessége 1,5 m.

Szilák Csaba

Domján J. Már Tornyai L. :

Jelentés a "mászócsoport" 1983. évi
tevékenységéről

I. Ebben az évben is folytattuk a Kéz melletti függő -
legesen, felfelé tartó hasadék kutatását, kimászását.

A mászásban résztvettek: Domján J., Jordán A., Tornyai L. és
Városi J.

Az 1982-ben kiszögelt utvonalon haladva /: 10 m vízszintes
harántolás, majd mintegy 12 m függőleges felmászás - IV.-V.
fokozat :/ folytattuk a továbbra is függőleges felhatolást
a kb. 15 m-es, kannelurás V-ös fokozatu falon. A fal keskeny
repedései bekérgeződtek, az egész felület agyaglepedékes.
A további mászást gátló tényezők voltak: a technikai fel -
szereltségünk hiányosságai ill. a kevés eszköz, valamint az
ilyen nehézségű mászásban való gyakorlatlanságunk.

Sajnos a nyári tábor során nem sikerült a kimászás, így
három napi munka után biztonsági megfontolásokból felfüggesztet -
tük e területen a további kísérletezést.

1983. november 7-én Buda Lászlóval és Steib Péterrel
kiegészülve /: a salgótarjáni sziklamászó klub tagjai:/ ismét
próbálkoztunk a kimászással.

A már ismert szakaszokon való áthaladáskor sziklamászó
társaink megerősítették az általunk megadott mászási fokozatok
besorolását. Az állandó vízfolyás és az agyagüledék tovább
nehezítette a mászást.

Ez alkalommal mindössze 6 m előrehaladást könyvelhettünk el, a felfelé egyre biztatóbb, de ugyanakkor egyre táguló hasadékban. A törékeny kőzet, a fent említett nehezítő tényezők, valamint az igen korán jelentkező fáradékonyság ismét visszafordulásra kényszerített.

Ami újra visszsszólít minket ide az az a tény, hogy a járat tetejét, végét még akkumulátoros fejlámpákkal sem lehetett észlelni. Ennek alapján a minimálisan még kimászható magasság kb. 25 m.

A bemászott szintekről, vízszintes harántolással /: mesterséges mászással :/ több oldaljárat megközelíthető, a továbbjutás reményével.

II. A "Máris-kürtő" folytatásának bemászási kísérlete.

Résztevők: Domján J., Jordán A., Tóth I., Varga Z. és Városi J.

A Grand Kanyon déli falának a közepétől indul a Máris kürtő, melynek közepe táján van egy vízszintes párkány, ahonnan a további mászások indulhatnak.

A kürtő létra felőli oldalán /:K-i:/ a falat vastag kérgeződés borítja, olykor ugyanaz a breccsásodott törmelék, aminő a Grand Kanyon oldalfalain is található. A létrával szemközti oldalra átharántolva, a kürtő beláthatóvá válik és az egymásra boruló kövek között a folytatás nem látható.

A végébe vezető falak, bár igen tagoltak, de visszahajlóak. A kürtő elzáródásának, vagy továbbhaladásának lehetőségét a közvetlen felmászással lehet eldönteni, ami a nyári tábor során nem sikerült.

Varga Csaba: Események a csoport életéből...

Az 1983/84-es tanévben is több alkalommal tartottunk mind az újonnan jelentkezőknek, mind az "öregeknek" gyakorlati és elméleti foglalkozásokat a barlangkutató, barlangjárás témaköreiből. Nem csak a kezdők, hanem a haladók is örömmel vettek részt a különböző technikai jellegű foglalkozásokon, ahol saját ismereteik bővítésén túl segíthettek az újoncok felkészítésében is.

Julius 14-én Miklós G. Bognár J. és Prónai M. a Hajnóczy barlang kilenc pontján helyeztek el $0,2^{\circ}$ pontosságú hőmérőket, melyek segítségével a '84.évi táborunkban végzünk majd méréseket.

Térképezőink az Óriás-terem Galéria találkozásánál lévő Mymomis savini lelőhelyet és környékét térképezték fel, majd a Szabó András terem alaprajzát vették fel. E térképek kidolgozása jelenleg folyik.

Felszíni biológusaink első alkalommal vettek részt táborunk munkájában, így a növényzet helyszíni megismerésével ill. felismerésével foglalkoztak. Sikerült mintegy 35-40 tő Arum maculatumot feltárniuk, melyek itteni elterjedtségét szakkönyvek nem jelezték.